

Dóczy Gimnázium 2010. október 04.

KEDVES TANÁROK, DIÁKOK, ÉRDEKLŐDŐ KÖZÖNSÉG!

Kellő izgalommal és meghatottsággal állok ezen az emelvényen, hiszen valamikor én is e falak között szívtam magamba tisztelt tanárainak segítségével a tudományok alapjait. Köszönöm barátom, Kaszás Ákos népi iparművész, nemezkesztő mester felkérését, köszönöm Buka László tanár úr és az iskola vezetésének szíves fogadtatását. Ha egy ilyen mesterremek-kiállítás megnyitására kérnek fel, nem lehet nemet mondani. Kötelez a művészet iránti alázat és tisztelet, kötelez az az ősi tudás, és kapocs, amely összeköt bennünket, magyarokat, s amely nagyon mélyről gyökerezik. Ezt leginkább József Attila *ARS poeticájával* tudom illusztrálni, melyet Németh Andorhoz írt 1937-ben. „**A mindenséggel mérd magad!**” Ez a mondat méltó keretet ad Kaszás Ákos mester és alkotásainak bemutatásához.ű

Kaszás Ákos Nyíregyházán élő nemzetközi hírű kézműves, népi iparművész, kéz-művész mester. Alkotómunkája két egymástól elszakíthatatlan úton halad, melyek időközönként összeérnek. Az első, maga a mesterség mívéssége, mely mindig a tiszta forrásból, őseink tudásából, a ránk hagyományozott szkíta-hun, honfoglalás kori motívumvilágból merít, ahol még az Isten teremtette ember pontosan tudta, hogy hol a helye a tájolt világban, a lent és a fent kapcsolatában. A másik út a tudás átadása, a TANÍTÓ szerepkör. Az *átörökítés*, mely nagyon fontos szolgálat. A Mester és Tanítvány együtt gondolkodik, alkot, TEREMT, és megszületik a csoda! A mester abodi régi parasztházában nyaranta országos nemez-művészeti szaktábor és továbbképzés szerveződik /az elmúlt nyáron a 10. volt, ahol én is részt vettem/. Számtalan tanfolyam vezetője szerte az országban. 1994-ben jelent meg szerzőtársával Vetésiné Végvári Andreával: *Napról-napra Nemezelés gyermekekkel* c. kiadványa. Ez a könyv új megvilágításban tárja elénk a nemez, mint különleges kelmeféle, a rajta megjelenhető világképrendező tartalom és a funkció együttesét. Mindenki figyelmébe ajánlom.

A nemez valóban különleges kelmeféle. A mester így vall róla:

„... Számomra a nemez nemcsak a legősibb kelmeféle, hanem élő és létező anyag. Ahogy a keleti népek, magam is élőlénynek tekintem, mely nemez-ként nemesíti környezetét és viselőjét. Szűrként megszűr az ártalmas erőktől, s abaként átlényegít és beavat egy misztériumba.... A nemez számomra örökség, tárgyi és szellemi hagyomány, gyökéret a megtartó múltba. Mint a nemezt máig használó ázsiai népek, minden bizonnyal a honfoglaló eleink is a régi viseletes takarót szétfejtés után újra feldolgozták egy új készülő használati tárgyhoz. Hitük szerint ez által az új anyagba költözött a régi tárgyak ereje, lelke.

Mert hiszem, a nemez lelkes anyag. Hiszem, hogy így hagyományozódik az anyag és a mintavilág által múltunk és múltam.”

Honnan ered, hogyan készül a nemez? Mitől válik ez az ősi anyag különlegessé, nemessé, élővé?

Az egyik legősibb textilféleség. Iráni /perzsa / eredetű, jelentése „**ver**” hiszen a készítésénél összedöngölik „összeverik” az anyagot, illetve kállálják, azaz összegyúrák. Állati szőrből, főleg gyapjúból készül mindenféle ragasztóanyag, előszövés és technológiai csoda nélkül. Forró víz hatására a gyapjuszálak kilágyulnak, amiket több rétegben egymásra tesznek. A hő, a víz és a mozgatás hatására ezek a gyapjuszálak összefonódnak, egymásba kapcsolódva alkotnak erős anyagot.

Eredetét tekintve a nemez eurázsiai művészeti kézműves technológia. Peruban és Chilében, ahol ugyanúgy élnek gyapjas állatok (láma, alpaka), a gyapjú szintén alkalmas nemezelésre, de ott fonalból szőnek. Természetesen Európában is fellelhető.

Mi készülhetett még nemezből?

Az első tárgyak mind közvetlenül a természetből valók voltak. Kezdetben megmunkálás nélkül, ahogyan hozzáfértek, azután megmunkálva, később díszítve, „megírva” használták e tárgyakat. Természetesen ennek legékesebb példái a *juriták*, melyeknek típusa népenként változott. A közhiedelemmel ellentétben helyes használat esetén nem áznak be, sőt, bármilyen természeti környezetben meleget nyújtanak a bennük élőknek. A jurtákon kívül nagyon sok mindent készítettek még nemezből, többek között: harci eszközöket, például pajzsok belső oldalának bélelését a kar védelme érdekében, vagy a janicsár pajzsok külső rétegét, mivel elég rugalmas ahhoz, hogy az ütések erejének egy részét elnyelje, de használták páncélzat alatt is, ezzel megakadályozva, hogy a vért feltörje a vállat, kulcscsontot. Nem csupán sokoldalú anyagról van szó, hanem kiváló tűrőképességűről is. Ennek kapcsán maradt fenn egy mondás már egészen a korai honfoglalás korból: „**A jó nemez csak a kard vágja**”.

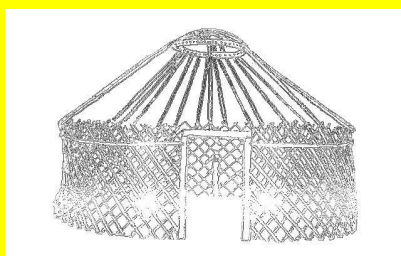

A nemez napjainkig élő maradt. Az öltözködés és lakáskultúra szerves része. Fennmaradásnak egyik fő forrása a feltárt leletek. Igaz, mivel rendkívül könnyen le bomlik, kevés nemeztárgy maradt fent. Ezek közül talán a leghíresebb, de minden bizonnyal az egyik legközismertebb a szibériai halomsírokban talált leletegyüttes - takarók, nyeregtakarók, állatalakok - , melyek a Krisztus előtti hatodik és negyedik évszázad közötti időszak termékei. A mívés mesterek munkáin, tanításán túl pedig a legendák, történetek is tovább hagyományozzák. Idő hiányában csupán egyet emelek ki.

A nemez kialakulásának legendája is mélyen a múltba nyúlik vissza, már a legendabéli első nemez is az ember biztonságát szolgálta. E szerint a legenda szerint a nemez maga Noé találta fel, lényegében véletlenül. Míg úton volt a bárkáján, rendszeresen nyírta a birkák gyapját, s ezt a gyapjút tette maga alá fekhelyül, hiszen puhább és melegebb volt a hajó padlójánál. Egy alkalommal, míg aludt, a vízpermet eláztatta a gyapjút, s Noé ahogyan álmában forgolódott, egyre jobban összegyúrta, míg végül nemezzé nem vált.

Jelen kiállítás tárgyai tájolt formában, az ősi lakhely, a jurta elrendezésének elvét követik.

Honfoglaló ősaink, nemezsátrai a belső-ázsiai nomád török és mongol népek jurtájához hasonlított. E hajléktípus a szerkezet, az építeni tudás igen magas szintjét képviseli, joggal mondhatjuk, hogy a népi építészet csúcsteljesítményei közé tartozik.

A jurta kör alakban felállított rácsos fala, a „kerége” – amely állati inakkal összefogott falécrács táblákból állt – tartotta a körülbelül tötőléc keresztmetszetű lécekkal középre igazított kör

alakú füstnyílás keretet, amit építéskor az „istenfának” nevezett villás alakú rúd tartott. A „kerege” köré szorosra feszített kötél biztosította, hogy a jurta az „istenfa” kivétele után nem rogyott össze. A bejáratot egy szőnyegajtó takarta, rendszerint nemezből készült. A vándorló nomádok hite szerint a jurta küszöbére tilos volt lépni, mert a küszöb alatt alvó házi istenek (szellemek) felébredtek és bajt hoztak a családra. A jurtában az ajtóval szemben helyezkedett el egy oltár. A jobb oldalon volt a férfiak helye és a család vagyona, bal oldalon pedig a nők és a főzéshez szükséges készletek, ételek kaptak helyet. A jurta közepén pedig maga a szabad tűzhely került elhelyezésre, amin és amellet a megfőzött ételek, illetve akkor használt edényeket helyezték el. A szabad tűzhely égésgázai a jurta tetején elhelyezett füstnyíláson keresztül távoztak a szabadba. A füstnyílást a tűzhely használatán kívüli időszakokban nemezzel letakarták, letakarhatták. Az épület hőtartó képességét a „kerégre” felkötött nemezlapokkal fokozhatták, ha több réteget erősítettek egymásra. Meleg időszakokban a nemezburkolatot feltekerték, felhajthatták, vagy vízszintes irányban árnyékolóként botokkal kitámaszthatták a szellőzés segítése érdekében. A padlózatot, a földet rendszerint szőnyegekkel, nemezlapokkal burkolták. Ennek minősége, díszítettsége, képi jelei és mennyisége a gazda módosságát is mutatta.

Ha címként olvassuk végig az első sorban szőnyegetek látható remekműveket, mint **NAPFORDULAT, VIÁGFIGYELŐK, SZÜLETÉS, SZARVASOK ÉS MADARA-K-ÚTJA, VIRRADAT, ÉLETFOLYAM 1. 2. 3. SZARVASPÁSZTOR, MEDITÁCIÓS SZŐNYEG, IBRÁNYI GRIGFFEK ÚTJA**, pontosan következtethetünk arra az ősi kultúrára, ahol még a benne élő ember együtt pulzált a természet körforgásával, ahol még a világ rétegeit /lent, közép fönt/ összekötötte a világfa, Istenfa, ahol még a csillagos ég mesélő csillagképei pontosan tudatták az őt szemlélőt a az organikus EGY-ről, Isten létéről.

Az alkotásokat segítő ősi leletek, melyek csupán inspirációt nyújtottak az alkotónak, életformájának, gondolkodásának alapján a **kegyelmi pillanatot várva és kapva születtek meg.**

/Néhány példa: *Napfordulat*- kazahsztáni aranyember sírjából származó lelet, *Világügyelők* – nagyszentmiklósi kincs - szilkecsanak aljaminta, *Életfolyamok*- galgóczi tarsolylemezek fonatos motívumai alapján..../.

A férfias őrző, beszélő átváltozó állati szimbólumok /párducok, griffek szarvasok/ és a nőies növényi folyamatábrák az élet mikro - és makrovilágáról, pontosan tájolt fényváltásainak állapotáról tudósítanak bennünket. /nyolccasságok, napfordulók, napéjegylenlőségek..../.

Kedves Közönség! Minden alkotás egy-egy meditatív képi világ. Ha a világ durva zajától egy kicsit el akarnak távolodni és egy szerves egységet, egész-séget adó világba elmélyülni, akkor ebben a néhány hétben szánjanak minél több időt, minél több érzékszervükkel az alkotásokra önmaguk, szűkebb és tágabb környezetük, a világ épülésére. Isten segedelmével!!!

Gratulálok a MESTERNEK. A kiállítást ezennel megnyitom.

Kozmáné Bödi Ildikó sk.

művésztanár